

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

Слов'янський світ і Україна

Збірник наукових праць на пошану
ректора Рівненського державного гуманітарного університету,
професора Руслана Постолювського

Рівне
Видавець О. Зень
2021

УДК 94(367):94(477)
С-481

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 6 від 30 червня 2021 р.)

Рецензенти:

Анатолій Філінюк – доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України Кам'янець-
Подільського національного університету імені
Івана Огієнка

Володимир Фісанов – доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної інформації
Чернівецького національного університету імені
Юрія Федьковича

Тарас Чухліб – доктор історичних наук, провідний науковий
співробітник Інституту історії України НАН
України

Відповідальний редактор
кандидат історичних наук, професор **Валерій Шеретюк**

Слов'янський світ і Україна: Збірник наукових праць на пошану ректора Рівненського державного гуманітарного університету, професора Руслана Постолювського. – Рівне : О. Зень, 2021. – 432 с.

ISBN 978-617-601-377-8

Видання присвячене 70-річчю від дня народження професора, ректора Рівненського державного гуманітарного університету, заслуженого діяча науки і техніки України, члена-кореспондента Академії педагогічних та соціальних наук, члена-кореспондента Міжнародної слов'янської академії Р. М. Постолювського. У збірнику подані наукові розвідки з історії слов'янських народів та широкого спектру проблем української історії різних періодів. Серед авторів – науковці з академічних установ та вишів України й зарубіжжя.

Видання розраховане на науковий та викладацький загал, студентів, та всіх, хто небайдужий до історії.

УДК 94(367):94(477)

ISBN 978-617-601-377-8

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2021

**ПОЧАТОК ПРАВЛІННЯ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА
ДЖУЛІО МАЗАРІНІ – “ТІНІ РІШЕЛЬСЬ”
І ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ У ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ
У ПЕРІОД “ТРИДЦЯТИЛІТНЬОЇ ВІЙНИ” (1643-1647 рр.)**

У статті проведено аналіз як внутрішньої політики прем'єр міністра кардинала Джуліо Мазаріні в середині країни, так і у сфері міжнародних відносин та дипломатії періоду “Тридцятилітньої війни” (1643-1647 рр.). Переосмислено твердження А. Дюма і його послідовників – істориків, письменників історичних творів, стосовно постаті Джуліо Мазаріні, а саме як “тіні Рішельє”. У статті доведено, що італійський спадкоємець політики Рішельє був послідовним і далекоглядним захисником національних інтересів Франції на міжнародній арені, а також успішним політиком, прем'єром, дипломатом. Проте мав негативний імідж серед вищого родового дворянства (принців крові), паризької буржуазії та селянства, що призвело до довготривалої Фронди (1648-1652 рр.).

Призначення кардинала Дж. Мазаріні на посаду прем'єр міністра уряду стало закономірним наслідком діяльності і політичного заповіту видатного політика і неофіційного правителя Франції кардинала де Рішельє.

Александр Дюма дав кардиналу Мазаріні епітет “тінь Рішельє”. Частково вірно помічена властивість, але в такій же мірі поширений штамп, який вживався щодо цього французького державного діяча італійського походження. Ім'я цієї великої людини ще за життя було заплямовано брудом наклепу, чого він не заслужив.

Головна складність для відтворення образу Мазаріні, з якою стикаються історики, полягає в тому, що спадкоємець великого кардинала, на відміну від свого попередника на посту першого міністра, не залишив мемуарів, а лише численну ділову кореспонденцію. Тому для біографів Мазаріні, якщо скористатися політичною термінологією, до цього часу “темна конячка”. Дипломат Папи Римського, таємний агент двох держав, він 18 років стояв біля керма французької та європейської політики і підготував собі зміну в особі Короля-Сонця, при якому Франція стала наймогутнішою державою на континенті.

Кардинал Рішельє, який бачив собі заміну лише в цьому далекоглядному італійському прелаті, перед смертю сказав йому: “Джуліо, якби потрібно було обдурити диявола, я б скористався вашими талантами”. Дійсно, щось шахрайське відчувається вже в самому звучанні імені кардинала, чие прізвище по-італійськи звучало як “Маццаріно” або “мадзаріні”. У Франції він називався Жюль Мазарен.

Що ж Рішельє побачив в Мазаріні? Талант і ще раз талант. Природний талант політика, дипломата і хорошого слухача. Вперше, коли вони зустрілися,

Мазаріні вразив його своєю наполегливістю і вмінням терпляче слухати. Саме тому замість п'яти хвилин великий кардинал витратив дві години на першу бесіду з ним. Плюс до всього, Мазаріні свято дотримувався поради, яку йому колись дав кардинал Мауріціо Савойський: “він (Рішельє) – велика людина, але у всіх справах, він хоче, щоб здавалося, що рішення залежить тільки від нього одного”. Уроки, як бути хорошим і потрібним клієнтом свого патрона він вивчив прекрасно, тому школа Барберіні відіграла свою роль. Однак, не варто думати, що Мазаріні був лише спритним пройдисвітом і підлабузником, що вмів вчасно посміхатися і щось подати. За його м'якими і галантними манерами був перш за все розум – гострий, великий, раціональний, гнучкий. Мазаріні чудово розбирався в людях. Дуже часто його оцінка була інтуїтивно точною і вірною. Можливо, сам він ніколи не був генієм, але талант підбирати потрібних і правильних людей у нього був розвинений чудово. Рішельє дуже цінував його поради в дипломатії ще навіть тоді, коли Мазаріні був папським нунцієм і за мірками того часу був досить молодий – йому було «всього» 32 роки. Рішельє цінував здатність Мазаріні домагатися поставлених цілей. І, схоже, дуже поважав те, наскільки часто делікатно вдавалося це останньому. Наприклад, відносини з савойським урядом Рішельє віддав повністю йому, визнавши таким чином, що його власні дипломатичні манери нездатні створити надійних зв'язків з Савойєю.

В очах Рішельє, Мазаріні був єдиною фігурою здатною його більш менш адекватно замінити. В першу чергу за рахунок того, що Мазаріні був італійцем, а отже, не мав за спиною клану, через якого на нього могла б натиснути опозиція.

Смерть короля Франції Луї XIII 14 травня 1643 року шокувала столицю королівства. “Король помер, хай живе король!” Юному Луї XIV ще не було і 5 років. До його повноліття запроваджувалось регентство. Очікувались суспільно - політичні кризи, бунти і безпорядки. На фоні європейської кризи (“тридцятилітньої війни” (1618-1648 рр.) - прим. автора) і знекровленої податками голодуючої країни такі загрози були очевидними.

На наступний день після смерті короля Анна Австрійська привезла свого сина у Париж. Відповідно до заповіту при регентші – королеві створювалась Рада. Однак при підтримці принців крові Гастона Орлеанського та принца Конде Паризький парламент скасував (задовольнив касаційну скаргу королеві - прим. автора) заповіт покійного Луї XIII і проголосив Анну Австрійську регентшею з необмеженими повноваженнями. Королева-мати знехтувала очікуваннями свого оточення та родини короля і у той же вечір призначила кардинала Дж. Мазаріні головою Ради та прем'єр міністром. Мазаріні був чи не єдиним нейтральним політиком найвищого рангу в країні з підірваним авторитетом абсолютизму після смерті Рішельє [15, с. 97-98].

Рішення Анни Австрійської призначити Мазаріні прем'єром визначалось тим, що правонаступник Рішельє продовжив лінію на посилення абсолютної королівської влади, яку вона прагнула зміцнити для свого сина, стверджував радянський історик-правознавець Євген Черняк [44, с. 194]. Хоча це далеко не єдина причина призначення, оскільки особиста симпатія і їхній маргінальний шлюб були не менш вагомими аргументами.

Автор багатотомної “Історії французької дипломатії” французький історик Флассан, який явно ненавидів “тінь Рішельє”, писав, що характер Мазаріні був “сплетінням честолюбства, жадібності і хитрості... Його серце було холодним, але кардинал використав це у своїх інтересах і цілях своєї політики. Ніхто і ніколи не міг дізнатися у нього жодної таємниці чи почути ненормативну лексику. Міг порушити дане слово приватним особам, але зберігав вірність міжнародним угодам, що зміцнило авторитет Франції у Європі. Мазаріні розв’язував конфлікти у міжнародній політиці обережно і неспішно, а Рішельє вирішував труднощі одним вивіреном ударом шпаги. Мазаріні прикидався поступовцем, а Рішельє кидав виклик штормам. Мазаріні прекрасно знав дипломатичну кухню, другий нею часто нехтував. Рішельє був мерзотним інтриганом, Мазаріні – інтриганом боязливим” [12, с. 161].

Життя і доля Джуліо Мазаріні і донині є найбільш надзвичайними і таємничими в європейській історії XVII століття. Італієць за походженням, солдат, дипломат, таємний агент двох правителів, він, отримавши кардинальську шапку, протягом вісімнадцяти років визначав долю Франції та Європи і підготував до державної діяльності Короля-Сонця Луї XIV, під час правління якого Франція стала наймогутнішою державою Європи. По суті, історія «сходження» Мазаріні – це історія тих європейських держав, в яких він жив і яким служив, в першу чергу Франції. Як людина дії, він не витрачав, подібно до свого великого попередника на посту першого міністра Франції кардинала Рішельє, часу на те, щоб висловити свої думки про суспільство і правління на папері, описати історію свого «підняття» до вершин влади. Нащадкам залишилася лише його численна ділова кореспонденція.

Крім того, італієць Мазаріні як ніхто інший відчув на собі неприязнь з боку французів, якими йому довелося керувати, а його репутація, в тому числі і як дипломата, постійно залежала від порівняння з кардиналом Рішельє. Це створило йому своєрідне кліше в історії [14, с. 256].

Однією з вагомих причин майбутньої Фронди було людинолюбство Мазаріні – після смерті Людовіка XIII у 1643 р. кардинал амністував всіх вельмож і аристократів, які потрапили в недовіру за роки правління Рішельє. Однак ніяких важливих державних чинів він давати їм не збирався, оскільки добре пам’ятав про їх деструктивну роль в період попереднього урядування. В результаті ця ж знать (в рядах якої було чимало родичів юного короля) влаштувала заколот, метою якого було відсторонення від влади Мазаріні.

Лише останнім часом фігура Мазаріні починає набувати більш респектабельного вигляду, хоча досліджень про нього і на сьогоднішній день менше, ніж про кардинала Рішельє.

Частково негативний образ Мазаріні – це наслідок правління італійців у Франції. Точніше, двох італійок: Катерини і Марії Медичі.

Рішельє підготував ґрунт, на якому виросла неприязнь до Мазаріні. Труднощі кардинала полягали в тому, що він був змушений керувати Францією в епоху економічної та політичної кризи, викликаній війною і перебудовою економічних і політичних відносин у державі, пов’язаних з розвитком раннього капіталізму і монополізацією державної влади. Мазаріні розумів суть подій у себе в країні і за кордоном, міг «оглянути поглядом» всю Західну Європу і

порівняти її з Францією. Тому-то він і виграв в кінцевому підсумку, незважаючи на своє італійське походження.

Пріоритети внутрішньої політики прем'єра Дж. Мазаріні. У роки правління Мазаріні скарбницю неабияк поповнили доходи від продажу посад (які офіційно були заборонені, однак кардинал майстерно вмів обходити закони, які сам і затверджував) і відсотки, які платили відкупщики (прем'єр-міністр тут слідував курсом, який розпочав ще Рішельє). Також кардинал сприяв поживленню торгівлі, встановивши ряд пільг для купецтва. Для заохочення промислового виробництва Мазаріні, а пізніше Кольбер, обмежив ввезення в країну ряду товарів – і через кілька років французи навчилися виробляти їх самі.

Багато часу Мазаріні, як і його попередники, витратив на те, щоб перемогти корупцію і казнокрадство. І йому, на відміну від того ж Рішельє, це майже вдалося – Луї XIV (який, до речі, не настільки вороже ставився до свого прем'єр-міністра, як багато хто вважає, прочитавши романи Дюма) з подивом зрозумів, що навіть судді у Франції не беруть хабарів! Однак, тривало це недовго – вже в середині царювання Короля-Сонця корупція знову почала роз'їдати державний апарат. Але це сталося лише тому, що монарх перестав слідувати правилам Мазаріні, який склав їх спеціально для Людовіка незадовго до своєї смерті.

Економний і жадібний кардинал не жалів грошей тоді, коли мова йшла про мистецтво і освіту. Саме Мазаріні вперше запросив до Франції італійську оперну трупу, поклавши початок національній опері. А зібрання книг прем'єр-міністра лягло в основу найстарішої публічної бібліотеки Франції, відомої нині як Бібліотека Мазаріні. Дивно й те, що людина, яка займала найвищу посаду в церковній ієрархії Франції, була вкрай віротерпимою. За час його правління не було жодного конфлікту з гугенотами і жодного процесу над еретиками або чаклунами! Більше того, при Мазаріні у Франції фактично не було цензури – багато вільнодумці начебто Паскаля і Гассенді спокійно публікували свої твори.

У зовнішній політиці Франції вже на початку XII ст. в близькому оточенні короля Анрі IV, а пізніше Рішельє почала активно обговорюватись теорія “природніх кордонів”. Відповідно до цієї теорії існувала історична, а отже територіальна тотожність Франції та Галлії. Отже кордони Франції мали збігатись з кордонами колишньої Галлії (що пролягали вздовж Альп, Піренеїв, Рейну, узбережжя Атлантичного океану, Середземного та Північного морів), а все населення мало підпорядковуватись Французькій короні як єдиній правоспадкоємниці держави римлян. “Метою мого правління зазначав де Рішельє у складеному “Політичному заповіті”, — було повернення Франції у ті межі, які визначила їй природа, ... щоб Франція збігалась з Галлією і щоб всюди, де була прадавня Галлія, простягнулась нова Галлія” [1, с. 269].

Дж. Мазаріні довершено володів мистецтвом міжнародних переговорів. Розум його був по-італійськи живим, по-французьки гнучким. Він надавав перевагу тиші кабінетів, був мовчазним, терпеливим. Це дозволяло йому успішно проводити в життя програму Рішельє. При цьому Мазаріні не любив французи, які пробачали Рішельє те, що не пробачали “підступному італійцеві”.

Прийшовши до влади прем'єр Мазаріні якомога швидше на вигідних умовах для Франції укласти мир з Габсбургами. Тому у Франції помилково

рахували , що зовнішню політику кардинала визначає папська курія (папа римський не бажав краху імперії). Натомість Мазаріні слідував зовнішньополітичному курсу Рішельє, що війна у Германії є не стільки війна релігійна (католиків з лютеранами), скільки проти імперських амбіцій Австрійського дому [12, с. 162].

Зовнішня політика Франції залежала від перебігу тридцятилітньої війни (1618-1648 рр.), яка фактично була не тільки загальноєвропейською, але й Першою світовою довготривалою війною , оскільки у ній брали участь колонії Іспанії, Франції, Португалії, Англії в обох Америках, Південній Азії та Африці.

Війна йшла по всій Європі: довготривала громадянська війна в Англії, громадянська війна у континентальній Іспанії (у Португалії і Каталонії),перманентні військові конфлікти і війни Османської імперії з Священною Римською імперією, Польщею, вільним військом козацьким, Венецією та народами Балкан, жорстока війна за Балтику, яку Швеція, послідовна союзниця Франції, намагалась перетворити на своє внутрішнє море [11, с. 151]. Проте найбільш кровопролитною стала тридцятилітня війна на германських землях, яка перетворювала їх на випалені і спустошені території.

У такій атмосфері, вигідній постачальникам зброї з Льежа, Голландії, Швеції, ті, хто відповідав за стан справ у Франції, були стурбовані військовим конфліктом з Іспанією, Священною Римською імперією , католиками Європи , в якому союзниками Франції виступали протестантські Об'єднані Провінції (незалежна від Іспанії Голландія - прим. автора), Швеція та протестантські монархи - князі Священної Римської імперії. Французький історик П'єр Губер переконаний , що ні Анна Австрійська, ні Мазаріні не хотіли цієї війни. Королева Франції належала до монаршого дому Габсбургів, була сестрою короля Іспанії і залишалась для французів іспанкою до народження дофіна. Мазаріні був легатом (амбасадором - прим. автора) і не любив війну використовуючи її для того, щоб проявити свої таланти дипломата. Для Рішельє і Мазаріні головним природнім ворогом була могутня Іспанія , яка “завдяки” Франції була знекровлена у ході воєн.

П'єр Губер категорично заперечує назву і хронологічні рамки Тридцятилітньої війни з точки зору історії Франції. Він розрізняє три довготривалих конфлікти , які злились в одне ціле.

У першому зійшлись католицький і найхристияніший королі Карл V і Франсуа I більше століття тому назад. Рішельє вирішив протестантську проблему і також вступив у конфлікт: опосередковано (економічно і дипломатично - прим. автора) у 1630 р., відкрито – 5 років потому.

Другий конфлікт між Францією та Іспанією тривав 60 років (з перервою від 1609 до 1621 року). Іспанія воювала з північною частиною своїх колишніх провінцій у Нідерландах, які вибороли незалежність. Об'єднані Провінції (Голландія) спирались на всебічну підтримку Франції. Особливо за часів правління Анрі I, пізніше Рішельє.

Третій конфлікт (загальноєвропейський-прим. автора) , внутрішній для Германії, почався у Богемії, яким правив імператор Матіас Габсбург, католицький фанатик. У 1618 р. чеські бюргери-протестанти викинули з вікон і добили імператорських посланців, і визнали владу курфюрста Пфальца.

Жорстокі розправи з чехами імператорських катів і насаджувannya шляхом терору католицизму призвело до довготривалої війни. Непереможним залишився король Швеції Густав-Адольф, якому допомогли французьке золото, голландська зброя, а пізніше і французькі війська [11, с. 152-153].

В історичній літературі панує думка, що Рішельє був геніальним воєначальником, а Мазаріні – дипломатом (у тому числі завдяки А. Дюма-прим. автора). Проте, справедливо твердить Людмила Івоніна, і один і другий (правда Мазаріні до призначення його кардиналом) підставляли себе під мушкетні кулі. Якщо 18-річна влада прем'єра Рішельє знаменувалась 12 роками війни, то з 18 років правління Мазаріні на війну пішло не менше 16!

Пріоритетним дипломатичним завданням прем'єра Мазаріні стало укладення миру з іспанськими та австрійськими Габсбургами, а також їх союзниками, на найбільш вигідних для Франції умовах. Проте, не зважаючи на численні перемоги антигабсбургської коаліції, до укладення миру Мазаріні примушували внутрішньополітичні обставини. Виконуючи доручення Рішельє, він прагнув здобути Франції найбільшу кількість союзників і втихомирити нові військові конфлікти. Все це затягувало початок нових мирних переговорів. До прикладу, серед листів датованих груднем 1642 року, знаходимо наступне: “Нейтралітет Генуї не відповідає нашим інтересам і радує Мадрид. Необхідно залучити цю республіку на свій бік!”

У цей період Мадрид в особі Олівареса не бажав миру з Францією. Тому французький прем'єр мирну угоду з імператором Фердинандом, укладену за часів Рішельє і послав армію атакувати супротивника у північно-східному напрямку. У 1643 році французи оволоділи Ельзасом, діючи узгоджено з військами Об'єднаних Провінцій і отримали ряд перемог над іспанцями у Південних Нідерландах. Проте вирішальною для французів була перемога над сильною іспанською армією при Рокруа 19 травня 1643 року. Після перемоги при Рокруа Франція могла пред'явити претензії на панування у Європі [15, с. 107-108]. Це була “найбільш крупна перемога, яких вже давно не було”. – так висловився кардинал Мазаріні. Переможцю, герцогу Енгієнському – майбутньому принцу Конде - не було і 22 років [4, с.25].

І Рішельє, і Мазаріні, і Луї XIV визнавали справедливу війну, хоча її мета-завоювання. Існувало поняття “право на завоювання”. Анексію Лотарингії називали “конфіскацією володінь васала як покарання за його зраду”. Приєднання до Франції прикордонних земель на Сході і в Північно-Західній Італії на основі незаконних рішень місцевих парламентів оголошували “відновленням історичної справедливості”, об'єктивно зазначає радянський історик Юрій Борисов [6, с.68]. Сценарій, який пізніше регулярно застосовуватиме ФСБшна постімперська Росія у ХХІ столітті по відношенню до своїх добрих сусідів. Психічно хвора влада Росії (де панує маніакальна гібридна ідеологія, що поєднує царський імперіалізм, людиноненависницьке псевдо православ'я і сталінський комунізм) нав'язала військові конфлікти у пострадянських республіках: Придністров'є у Молдові, Нагорний Карабах в Азербайджані і Вірменії, Південна Осетія, Абхазія та Аджарія у Грузії, ЛНР, ДНР та окупація Криму в Україні, а також дві війни проти власного народу у Чечні. Що є продовженням імперської людиноненависницької політики ССРСР,

яка після 1944 р. окупувала і русифікувала Східну Пруссію Германії, країни Прибалтики, фінську Карелію, Україну, Молдову, землі Далекого Сходу Китаю, о. Сахалін і Курильські о-ви Японії.

Надання зовнішній політиці Франції у Західній Європі галіканського характеру мало виправдати її претензії на Руссильон, що прилягав до Піренеїв, Савою, що містилась на західних схилах Альп, Фландрію, що простягалась вздовж північного Рейну, а також частину Нідерландів, Люксембург, Ельзас та Лотарингію. При цьому Мазаріні- Луї XIV мало хвилювало, що населення цих земель втратило культурний та економічний зв'язок із колишньою Галлією і за мовними та політичними традиціями були зв'язані з Іспанією, імперією Габсбургів чи Італією. Тому часто для виправдання окупації Французька корона вдавалась до аргументації, яку французькі історики називають політикою національного об'єднання, стверджує український історик Вадим Ададуrow [1, с.269].

Укладання оборонних і наступальних союзів була найважливішою метою королівської дипломатії під керівництвом Мазаріні. Здавалось, Франція від Балтики до Босфора була надійно захищена. Її бастионами служили, за задумом прем'єра Мазаріні, Швеція, Польща, Голландія, бунтівна Угорщина, яка повстала проти Австрії і періодично союзна Османська імперія. Проте Шведи постійно клянчили гроші. Спроби Мазаріні – Луї XIV посадити на польський престол свою людину були невдалими. Франція зрадила угорських повстанців, коли французькі дипломати уклали вигідний для себе мир з Леопольдом I. Французька зовнішня політика по відношенню до Османської імперії була непослідовною і суперечливою, стверджує Ю. Борисов [6, с.68].

Свої територіальні здобутки королі Франції (читай прем'єр міністри – прим. автора) виправдовували потребою зміцнення держави (насправді потребою встановлення природних кордонів і відновлення кордонів Галлії – прим. автора). А проте ці завоювання мали колоніальний характер і були виявом імперської зовнішньої політики Франції, яка не брала до уваги інтересів і традицій місцевих жителів, навіть якщо вони розмовляли одним із діалектів французької мови, впевнений В. Ададуrow [1, с.270].

Мазаріні, як і його великий попередник Рішельє, був політичним консерватором. Він насамперед апелював до традиції і виходив у своїй діяльності з неписаної конституції Франції. Але одночасно він був ще й новатором. Новатором у межах загального консерватизму, за рамки якого в першій половині XVII ст. вийшли лише Англія і ще раніше Голландія. Перший міністр Франції терпляче добудовував дах того державної будівлі, яка ще протягом майже півтора сторіччя називалася Старим порядком.

Джуліо Мазаріні, успішно продовжував політику свого наставника Рішельє, і не був, як несправедливо та перебільшено висловився А.Дюма, тінню великого міністра. Мазаріні на посту першого прем'єр-міністра Франції вдалося досягти не менше, ніж великому кардиналу-герцогу. Варто визнати один взаємопов'язаний факт. В XVII столітті у Франції було два великих кардинали. Велич кожного з них в повній мірі залежить один від іншого. Якби не було Рішельє, то Мазаріні, в кращому випадку, міг би “дістатися” тільки до вершини

папського престолу, якби не було Мазаріні, то Рішельє швидше за все, залишився б в пам'яті нащадків тільки своїми перемогами над гугенотами.

Що стосується зовнішньої політики, то ніколи до правління Мазаріні Франція не могла настільки досягти успіху в цій нелегкій справі. Кардиналу вдалося стати одним з миротворців, які “загасили пожежу” Тридцятилітньої війни (і, закономірно, Франції відійшов ряд земель Імперії Габсбургів). Звичайно, це відразу ж підняло престиж держави в Європі. При ньому пізніше були врегульовані відносини з одвічними ворогами Франції – Англією та Іспанією, імперією Габсбургів, а також вирішена довготривала суперечка за ряд провінцій в південній частині Фландрії.

Отже, Мазаріні дійсно можна вважати успішним талановитим державним діячем-стратегом і дипломатом свого часу. Прикро, що ім'я цієї людини виявилось забруднене брудом задрісників та невдячних нащадків-істориків, письменників-романістів. Сучасні політики могли б багато чому навчитися у кардинала Джуліо Мазаріні, італійця, який присвятив все своє життя захисту національних інтересів Франції.

Таким чином діяльність Дж. Мазаріні на посаді прем'єр міністра (1643-1647 рр.) сприяла зміцненню авторитету французького абсолютизму і самої Франції, проте не стільки в середині країни, скільки у Європі, особливо у Західній. Перші роки правління кардинала дозволили створити фундамент для перемог і звершень найбільш величного короля Франції Луї XIV (короля-сонця).

Джерела та література

1. Ададунов Вадим. Історія Франції. Королівська держава та створення нації до кінця XVIII ст. Серія “Історія країн світу”. - Львів: вид-во УКУ, 2002.- 444 с.
2. Агонія французького абсолютизму / М. А. Киссель, Э. Ю. Соловьев, Т. И. Ойзерман и др. // Французское просвещение и Революция. – М.: Наука. 1989. – С. 16-17.
3. Беляев М. П. Французская и имперская дипломатия в поисках мира: из истории Вестфальского мирного конгресса. - М.: ИВИ РАН, 2000. – 110 с.
4. Блюш Франсуа. Людовик XIV. - М.: “Ладомир”, 1998. - 815 с.
5. Блюш Франсуа. Ришелье. - М.: Молодая гвардия (ЖЗЛ) 304, 2006. - 336 с.
6. Борисов Ю. В. Дипломатия Людовика XIV. - М.: Международные отношения, 1991. - 384 с.
7. Виппер Ю. Б. “Мемуары” кардинала де Реца. //Кардинал де Рец. Мемуары. РАН “Литературныепам’ятники”. Москва: Научно-издательский центр “Ладомир”, “Наука”, 1997. - С.651-692.
8. Все монархи мира. Западная Европа / под ред. К. Рыжова. – М.: Вече, 1999. – 274 с.
9. Ги Бретон. От великого короля до Короля-Солнца. Истории любви в истории Франции. В 10-ти т-х. М.: Крон-Пресс, 1994.- Т - 4.- С. 311-580.
10. Гордон Л. С., Поршнева Абсолютизм XVII века // История Франции в 3-х т-х. - Т. 1. - С.235-285.
11. Губер П. Мазарини. – М.: Наука, 2000. – 372 с.
12. Джулио Мазарини // Мусский И. А. 100 великих дипломатов. - М.: “ВЕЧЕ”. - С. 157-166.
13. Дюма Александр. Двадцать лет спустя. –Собрание сочинений. В 12 т-х. Т 2. - М. : “Художественная литература”, 1977. - 672 с.

14. Дюма Александр. Людовик XIV и его век. Роман-хроника: В 2-х т. Ставрополь: Кавказский край, 1992.
15. Ивонина Л. И. Мазарини. – М.: “Молодая гвардия”, 2007. – 303 с. (Жизнь замечательных людей).
16. Ивонина Л. И., Прокопьев А. Ю. Дипломатия Тридцатилетней войны. — Смоленск, 1996. – 324 с.
17. Кардинал де Рец. Мемуары. РАН «Литературные памятники». Москва: Научно-издательский центр «Ладомир», «Наука», 1997. - 832 с.
18. Ковард Бэри. Оливер Кромвель. - Серия “Исторические силуэты”. - Ростов-на-Дону: “ Феникс”. - 1997. - 320 с.
19. Копосов Н. Е. Абсолютная монархия во Франции // Вопросы истории, 1989. – №1. – С. 42 – 56.
20. Лабрюйер Ж. де. О монархе или о государстве. - М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. - 269 с.
21. Левак О. М. Дипломатична діяльність французького абсолютизму періоду урядування прем'єр-міністра кардинала Мазаріні (40-50-і XVIIст..) // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії РДГУ. Збірник наукових праць. Випуск 26. – Рівне: О.Зень, 2015. – С. 86-89.
22. Леви Энтони. Кардинал Ришелье и становление Франции.- М.: АСТ: Астрель, 2007. - 415 с.
23. Люблинская А. Д. К вопросу о классовой природе французского абсолютизма / А. Д. Люблинская // Новая и новейшая история. – 1979. – № 4. – С. 34-45.
24. Малетке Клаус. Людовик XIV(1643-1715) // Французские короли и императоры. Серия “ Исторические силуэты”. - Ростов-на-Дону: “ Феникс”. - 1997. - С. 237-292.
25. Малов В.Н. Парламентская Фронда. Франция 1643—1653. – М.: Наука, 2009. – 283 с.
26. Мемуары мессира д'Артаньяна. Собрание сочинений в 3-х томах. Т. 1.- М.: АНТАНТА Лтд, 1995. - 480 с.
27. Нечаев С. Ришелье. Спаситель Франции или коварный интриган / С. Нечаев. – М. : Вече, 2013. – 240 с.
28. Норман Дэвис. История Европы. – М.: Наука, 2005. – 943 с.
29. Поршнева Б.Ф. Английская республика, Французская Фронда и Вестфальский мир // Средние века. – № 3, 1951. – С. 52-71.
30. Птифис Ж. - К. Железная маска. Между историей и легендой.-М.: Молодая гвардия (ЖЗЛ), 2006. - 306 с.
31. Птифис Ж. - К. Истинный д'Артаньян.- М.: Молодая гвардия (ЖЗЛ), 2004. - 207с.
32. Птифис Жан-К. Людовик XIV. Слава и испытания. - СПб.: Евразия, 2008. - 382 с.
33. Ришелье Арман Жан де. Мемуары / Арман Жан дю Плесси кардинал герцог де Ришелье. - М.: АСТ: ЛЮКС: Наш дом –L'Aged'Homme, 2005. - 461с, 32 л. ил.
34. Тарле Е. В. Очерки истории колониальной политики западноевропейских государств (конец XIV – начало XIX века) / Е. В. Тарле. – М. – Л. : Наука, 1965. – 427 с.
35. Тарле Е.В. Три катастрофы. Вестфальский мир. Тильзитский мир. Версальский мир. – Петроград – Москва.: Наука, 1983. – 273 с.
36. Терешко Ю. М. Нантский эдикт та проблема збереження релігійного миру у Франції (1598-1629 рр.) // Роль християнства в утвердженні освіти, науки, мистецтва: історія, уроки, перспективи: науковий збірник / – Рівне: ППФ «Волинські обереги», 2000. – С. 42-50.

37. Фельдман Д., Барабанов О. Если Вестфаль и болен, то этот больной скорее жив, чем мёртв... // Международные процессы : Журнал. — 2007. — Т. 5. — № 3. — С. 162-174.
38. Французские короли и императоры. Серия “Исторические силуэты”.- Ростов-на-Дону: “Феникс”.-1997- 557 с.
39. Цветков С. Бастилия во время Фронды. Узники Бастилии.- М.: Армада-пресс, 2002.- 320 с.
40. Цыганков П.А. Международные отношения. — М.: Новая школа, 1996. —274 с.
41. Черкасов П. П. Кардинал Ришелье.- М.: Международные отношения, 1990.- 384 с.
42. Черкасов П. П. Судьба империи (очерк колониальной Экспансии Франции в XVI-XIX вв.) .- М.: АН СССР, изд-во «Наука», 1983.- 184 с.
43. Черняк Е. Б. Приговор века (Из истории и политических процессов на Западе).- М.: Мысль, 1971.-437.
44. Черняк Е. Б. Тайны Франции. Анатомия истории. М.: Острожье, 1996.-512 с.
45. Verjūn J. L'ascension de Richelieu / J. Verjūn. – Paris, 1994. – 94 p.
46. Harsin P. Les doctrines monétaires et financières en France du XVI au XVII siècle. – Paris, 1928. – 162 p.
47. Hatin E. Histoire politique et littéraire de la presse en France avec une introduction historique sur les origines / E. Hatin. – Paris : Poulet-Valassis et de. – 89 p.
48. Richelieu Armand Jean du Plessis, cardinal de. Testament politique du cardinal de Richelieu. Edition critique publiée avec une introduction et des notes par Louis André et une préface de Léon Noël. – Paris, 1947. – 148 p.

ЗМІСТ

ВШАНОВУЮЧИ ЮВІЛЯРА

Валерій Смолій

Слово про ювіляра.....4

Олександр Завальнюк

Alma mater Руслана Постоловського у 1960-1970-х рр.
(До історії Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту)8

Роман Михальчук

Професор Руслан Постоловський – науковець та управлінець
(До 70-річчя заслуженого діяча науки і техніки України).....20

РОЗДІЛ 1. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Олег Озимчук

Причини конфронтації Англії та Франції в XII – на початку XIV століть32

Юрій Терешко, Оксана Левак

Початок правління прем'єр-міністра Джуліо Мазаріні – «тіні Рішельє»
і зовнішня політика Франції у Західній Європі в період тридцятилітньої
війни (1643-1647 рр.).....38

Наталія Плюта

Демографічні, економічні та політичні фактори розвитку колоніальної
ідеї у Франції в новий час48

Катерина Шевчук

Трансформаційні процеси в естетиці на початку – в першій половині
XX ст.56

Ігор Десятничук

Чехи та чеські землі у фокусі прагнень чеських німців у роки
Першої світової війни65

Світлана Шульга

Волинські чехи у зовнішній політиці міжвоєнної Чехословаччини.....73

Степан Синяк

Польська державна політика у сфері військово-фізичної підготовки.....82

Андрій Слесаренко

Друга світова війна та Голокост у кінофільмах чеських режисерів
Збинеска Бриниха та Юрая Герца.....91

Ігор Філіпчук

Інтелектуальна підготовка демократичного руху в Чехословаччині
1967-1968 рр.: суспільно-історичні обставини 99

Тетяна Опанасюк

Становлення і діяльність опозиційно-радикальних течій в СРСР
у 1987-1989 рр. 109

Інна Мартинчук

Особливості внутрішньопарламентської боротьби в Словацькій
республіці в 1993-1998 рр. 118

Тетяна Шамсутдинова-Лебедюк

Особливості сучасних взаємовідносин чоловіка й жінки у ісламі 128

РОЗДІЛ 2. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Андрій Блануца

Земельні надання на умовах земської служби як елемент станової
культури у Великому Князівстві Литовському (Друга половина XV –
середина XVI ст.) 138

Андрій Гурбик

Концепти «Звичай» і «Право» в звичаєво-правовій культурі
українських земель XVI – XVII ст. 145

Богдан Прищепя

Планування та забудова замку князів Острозьких у Старокостянтинові 159

Галина Панишко

До питання політичних аспектів українсько-польських:
від Люблінської унії до Люблінського трикутника 169

Олена Прищепя

Освітні практики Речі Посполитої на Правобережній Україні
(1773–1793 рр.) 177

Микола Кучерепа

Правовий і майновий статус православної церкви у Польщі
у міжвоєнний період (1918–1939 рр.) 184

Любов Заглинська, Оксана Лукомська

Історичний аспект розвитку економічної освіти в Україні 199

Юрій Крамар

Професійно-технічна освіта на Волині у міжвоєнний період
(1921–1939 рр.) 205

Руслана Давидюк, Віталіна Данильчук

«Рідні хати» як проурядові культурно-освітні осередки Волинського воєводства 213

Юлія Візіїв

Волинський пласт: хронологія розвитку 220

Володимир Баран

Військово-чекістські операції НКВС проти українського підпілля в Західній Україні: 1939–1941 рр. 229

Валентина Доброчинська

Пропагування радянської освіти у періодичних виданнях Волинської та Ровенської областей (1939–1941 рр.) 237

Ірина Рибачок

Богословсько-педагогічна академія УАПЦ в Мюнхені 1946-1952 рр. (До 75-ліття від заснування) 244

Олена Ворон, Оксана Ворон

Релігійна політика на Рівненщині у 50-60-х роках ХХ століття 254

Дмитро Малезжик

Репресивна політика радянської влади проти творчої інтелігенції УРСР (Друга половина 1960-х рр.) 262

Олександр Комарніцький

Рівненський педінститут у роки Горбачовської перебудови 268

Сергій Жилюк, Лариса Паніна, Сергій Шапранський

Державно-церковні відносини на Житомирщині у контексті суспільно-релігійних трансформацій 1989-1991 рр. 277

Руслана Шеретюк

Мистецтво як чинник формування національної ідентичності: український контекст 285

Ірина Панчук

Сучасні протестанти в Україні: особливості ідентифікації 292

РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИЧНІ ІДЕЇ ТА ПРОЦЕСИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ, МЕТОДОЛОГІЯ, ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

Анатолій Філінюк, Олександр Григоренко

Мистецтво Волині ХVI – ХVII ст. у науковій спадщині професора Мечислава Гембаровича 302

Grzegorz Baziur

Świadomość narodowo-państwowa i jej rola w procesie samoidentyfikacji obywatelskiej społeczeństwa ukraińskiego – wybrane problem308

Сергій Троян, Наталія Нечаєва-Юрійчук

Перша світова війна 1914–1918 рр. і маніпуляція свідомістю людини в умовах зародження нової світ-системи331

Максим Гон, Наталія Івчик

Полпотівське «взірцеве суспільство» у дискурсі історії повсякдення341

Оксана Гуменюк

Повсякдення радянської господарської культури: історіографічний аналіз349

Сергій Троян

Постколоніальні студії: західний і український дискурс358

Наталія Кінд-Войтюк

Інноваційні виклики вивчення історії у контексті реалізації завдань нової української школи365

Кароліна Цинк

Охорона довкілля як об'єкт екологічної освіти (соціологічне дослідження позицій українських студентів)372

Тетяна Кузьма

Музей як місце історичної пам'яті: практики Берліну383

Алла Киридон, Віктор Троян

Європейська ідентичність у парадигмальних обрисах космополітичної концепції Ульріха Бека391

Оксана Кундеус

Концептуальні основи європейської інтеграції400

Алла Киридон

Колективна пам'ять як ціннісно-смілова матриця національної ідентичності405

Олег Санжаревський, Наталія Байда, Андрій Стемпіцький

Приватні військові компанії: міжнародний досвід та перспективи для України414

Відомості про авторів.....422

Наукове видання

Слов'янський світ і Україна

Збірник наукових праць на пошану ректора
Рівненського державного гуманітарного університету,
професора Руслана Постолювського

Технічний редактор
О. М. Борилюк-Міськов

Підп. до др. 08.09.2021.

Формат 70x100¹/₁₆.

Папір офсет.

Друк цифр.

Гарнітура Таймс.

Ум. др. арк. 33,6.

Обл. вид. арк. 33,6.

Тираж 100 прим.

Видавець О. Зень
Свідоцтво суб'єкта видавничої
справи РВ № 26 від 6 квітня 2004 р.
пр. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022;
тел.: 068-025-067-4; olegzen@ukr.net

Друкарня: «Формат-А»
вул. Центральна, 58, с. Корнин
Рівненського р-ну Рівненської обл.,
35304, 0362-20-53-37